

Projekt "Kalø-stillingen"

Introduktion

Som beboere i Strandparken er vi nærmeste naboer til Hestehavevejen og til Følle Bund - hvor vi næsten dagligt hører hovslag og hestevrinsken. Og hver gang tænker vi, om det monstro er General Rye, der med sine tropper (6.000 mand og 1.300 heste) er på sin fremmarch mod Helgenæs for at skulle skibes ud til først Bogense og siden Fredericia for at deltage i det stort planlagte slag d. 6. juli 1849 tidligt om morgenen - sammen med General Bülow og General de Meza og deres tropper. Det er det af gode grunde ikke. Men General Rye red der - på Hestehavevejen - med sine tropper - dengang i 1849. Han var på en meget vigtig mission. Han skulle forsøge at trække så mange tyske tropper (fra den slesvig-holstenske hær) med op igennem Jylland og væk fra Fredericia. De tyske tropper skulle tro, at General Rye marcherede mod Aalborg. Og det lykkedes som bekendt. Tyskerne blev stoppet her ved Rønde-området (ved Kalø-stillingen), hvor General Rye med tropper benyttede lejligheden til at tage turen til Helgenæs for at blive skibet tilbage til fæstningsbyen ved Lillebælt. Dermed kom danskerne i overtal mod de tyske tropper ved Fredericia.

Der er ikke meget bevaret fra forsvaret i 1849 i Rønde-området af general Ryes marchrute til Helgenæs, udover skanserne syd for Dragsmur. Men Hestehavevejen ligger der, landskabet er der, og hele udsigten over Følle Bund er der.

Vi synes, at fortællingen om Rønde-forsvaret er en utrolig vigtig fortælling - og vi undrer os over dens fravær i landskabet. Forsvarsstillingen var så vigtig en del af den krig, vi vandt i 1849 ved Fredericia. Uden den smarte krigslist, hvor man fik halveret antallet af belejrende tropper ved Fredericia, havde man givetvis ikke vundet krigen.

Vi tænker, at Rønde-historien fra 1849 fortjener langt mere synlighed. Så vi er en lille gruppe af Rønde-borgere, som er gået i gang med at kigge på mulighederne for at sætte en proces i gang. Hvor fokus er på, hvorvidt den gamle Hestehavevej (eller dele heraf) kunne genskabes - som den så ud - samtidig med, at der kunne etableres en kanonstilling på højdedraget nord for Følle Bund - som den så ud den gang - og med en formidling ved kanonstillingen og langs med Hestehavevejen, der kunne afstedkomme en stærk visuel forståelse for forsvarsanlæggets udformning og betydning.

Helt konkret tænker vi i muligheden for at udvikle dette unikke "stedbundne potentiale". - Kunne vi få Rønde-fortællingen trukket frem i lyset og få den formidlet på en moderne og attraktiv måde - ude i landskabet - så kunne det blive et stærkt kvalitetsmæssigt oplevelses- og identitets-element, som i den grad ville medvirke til at støtte op om lokalområdets historie. Hvilket ville give både et stærkt afsæt for nye unikke kultur- og naturoplevelser for lokalområdets indbyggere - og samtidig understøtte områdets turisme.

Projektets målsætning

Det er målet, at Rønde-fortællingen skal trækkes frem i lyset og formidles på en attraktiv måde - ude i landskabet – så det bliver et stærkt kvalitetsmæssigt oplevelses- og identitets-element, som vil medvirke til at støtte op om lokalområdets historie.

Hvilket vil give et stærkt afsæt for nye unikke kultur- og naturoplevelser for lokalområdets indbyggere - og samtidig understøtte områdets turisme.

Tilgangen til projektet er, at udvikle aktiviteter, indhold og færden, så fortællingen og omgivelserne gøres mere nærværende.

Handlings-Plan

Rønde-fortællingen opdeles i to etaper:

- Kalø-stillingen
- Hærens veje på Mols og skanserne på Helgenæs

Det er ambitionen først at få udfoldet fortællingen om Kalø-stillingen og Røndes betydning for udfaldet af krigen i 1849. Når det er på plads, vil der i en etape to blive arbejdet med at styrke fortællingen om hærens march mod Dragsmur på Helgenæs. I samme forbindelse vil der blive indtænkt mulighed for skabe nye attraktive vandreruter over Mols – og understøtte eksisterende med ny attraktiv viden.

I det følgende gennemgås de aktiviteter, der påtænkes gennemført i etape 1.

Hestehavevejen

Hestehavevejen udgør en del af den gamle landevej mellem Aarhus og Grenå. Hestehavevejen er strækningen fra Følle Mølle og til Rønde. I dag indgår Hestehavevejen i det regionale stinet.

Hestehavevejen plejes i dag kun nødstørstigt, hvilket gør det vanskeligt for Hestehavevejens brugere (herunder ryttere, cyklister, løbere, hunde-luftere, grupper af gående, gående med barnevogne og kørestole) at passere hinanden. Der er desuden registreret flere farlige situationer, når dårligt gående bliver overrasket af eksempelvis hurtigt kørende mountainbikere, som de ikke kan se pga den tætte bevoksning.

Hestehavevejen ser i dag ganske anderledes ud, end da General Rye med tropper benyttede vejen for at komme til Mols. Vejen (som i dag kun er at betragte som en sti) var væsentlig bredere – formentlig 6 meter (svarende til bredden på Hestehavevejen ved vandløbs-passagerne ved de to stenkister). Samtidig har bevoksningen været langt mere åben end i dag (fjenden skulle kunne ses).

Målet er at få retableret dele af den gamle vej – som den så ud tilbage i 1849.

Følgende aktiviteter påtænkes i relation til Hestehavevejen:

- Hestehavevejen retableres i den oprindelig bredde og i den oprindelige kote for vejens beliggenhed i 1849. Den gamle Hestehavevej har ligget lavere i terrænet end i dag (der er siden 1849 lagt meget fyld på den gamle Hestehavevej). Det synes sandsynligt, at Hestehavevejen må have været stabiliseret på strækningen mellem de to stenkister set i lyset af den meget fugtige jordbund. Det har formentlig været løst med en stenbro-belægning. Uden en sådan kunne en passage af Følle Bund for General Rye med tropper have været katastrofal. General Rye med tropper

omfattede 6.000 mand, 1.300 heste samt hestevognskærrer, mobile feltbatterier med tonstunge kanoner m.m. Det har krævet sin vej og et stærkt vejunderlag at sikre en succesfuld og hurtig passage af Følle Bund. - Ved at fjerne det pålagte fyld, kan den oprindelige stabil-belægning komme frem i lyset igen..

- Hestehavevejen etableres med de oprindelige "kant"-sten, som lå langs med vejen i 1849 (og som på en stor del af strækningen fortsat ligger der – nogle er synlige, andre er væk som følge af jordpåfyldninger af vejen.

De gamle kantsten kan fortsat ses langs dele af Hestehavevejen.

Flere steder ses kantstenene ikke som følge af jord- og ral-påfyldninger, og da kantstenene ligger skjult i den tætte bevoksning, der i dag omgiver vejen.

Kantstenene har hårde

Der etableres særlige beplantningsbælter langs med Hestehavevejen. I 1849 benyttede man sig af særligt udformede tjørnekrat som endnu et beskyttelsestiltag mod en indtrængende fjende. Tornebuske – såsom tjørn og slåen – var den tids pigtråd og blev placeret, så fjenden udover at skulle forcere et voldanlæg også skulle forcere et uigennemtrængeligt krat for at komme videre op ad voldskråningen. Tjørnekrattet skulle være tær og stå i ca. 1 meters højde, så man fortsat kunne få øje på fjenden. For at vedligeholde disse "grønne pigtrådshegn" var der ved hæren ansat en "tornemester", som havde til opgave at flette tjørnegrenene sammen samt at klippe tjørnene i den rette højde. På Fredericia Vold plantede man hvidtjørn mellem den indre voldskråning og voldgraven. - Der har givetvis også været etableret grønne pigtrådsbælter ved Kaløstillingen. Der påtænkes derfor etableret en "grøn pigtråds"-beplantning langs Hestehavevejen i ca. 1 meters højde (bestående af tjørn, slåen og andre tornebuske – træer fjernes på denne strækning). En sådan beplantning vil på samme tid både styrke fortællingen om Kaløstillingen og give flot udsigt over Følle Bund og til Århus-bugten. Der etableres flere huller i beplantningsbælterne – til "udsigtsposter", til bænke, mv., som kan udgøre positive pauser for brugerne af Hestehavevejen. Der etableres flere bænke/siddemuligheder langs Hestehavevejen.

Bepantning

På Fredericia Vold plantede man hvidtjørn mellem den indre voldskråning og voldgraven.

Tjørnekrat var den tids pigtråd og blev placeret, så fjenden også skulle forcere et uigennemtrængeligt krat for at komme videre op ad voldskråningen. For at vedligeholde denne tjørneplantning blev der ansat en "tornemester", som havde til opgave at flette tjørnegrenene sammen samt at klippe tjørnene.

Krattet skulle stå i ca. 1 m højde, så man stadig kunne få øje på fjenden.

Der har formentlig også været etableret grønne pigtrådsbælter ved Kaløstillingen?

Renovering af de to stenkister

Hestehavevejen krydses af to mindre vandløb med Knubbro Bæk ved Følle Mølle som den største. I relation til de to små vandløb er der etableret stenkister, som fortsat kan ses, om end de er noget skæmmet af nyere tids sti- og vejarbejder.

Stenkisten ved Følle Mølle er den bedst bevarede af de to stenkister. Stenkisten er i dag belagt med både beton og asfalt, og det er kun de færreste, der passerer bækken, der vil registrere den gamle stenkiste. Begge stenkister ved Følle Bund kan blive meget flotte, hvis de renoveres – og fremstå som to unikke og områdespecifikke kulturhistoriske elementer.

Målet er at få reetableret/renoveret de gamle stenkister. Til en start er der behov for at få klarlagt stenkisternes tilstand og få udredt udgifter til udbedring af dem.

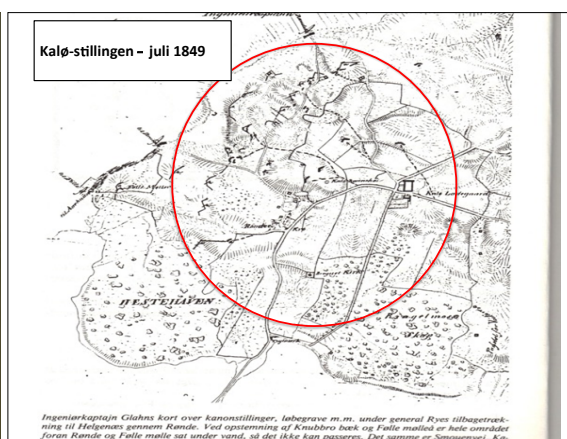
En kanonstilling

Kalø og Røndebakkens status som befæstning er stort set glemt i dag. Det skyldes formentlig at Kalø-stillingen aldrig kom i spil. Men Kaløstillingen havde afgørende betydning for, at man slog over tyskerne d. 6. juli 1849 ved Fredericia. Hvilket formentlig skyldtes, at Kaløstillingen var særdeles stærk.

Kaløstillingen udgjordes af en række kanonstillinger - i alt 13 kanonstillinger med 41 kanoner – suppleret med skyttegrave, løbegrave og opstemninger. Følle Bund blev desuden - efter at Ryes tropper havde passeret - sat under vand. Og på det lave vand ved Ugelbølle strand, Følle strand og Følle Bund blev der placeret et par kanonbåde og et dampskib, der fungerede som kanonstillinger til vands.

I dag er der ingen spor tilbage fra de mange kanonstillinger, løbegrave eller skyttegrave.

Det er ambitionen at etablere en kanonstilling – med to kanoner – på Galgebakken, hvor der i 1849 var placeret kanoner, jf. General Rye's eget kort over Kalø-stillingen. Et oplagt sted for en placering af en kanonstilling, da man herfra kan se hele landskabet mod syd, med udsigten over Følle Bund. Med denne placering vil man kunne skabe forståelse for landskabets betydning i forsvarsstillingen og samtidig kunne visualisere hele Kalø-stillingen.

En kanonstilling vil være et meget vigtigt element i forståelsen af Kalø-stillingen, og for Rønde's betydning for slaget ved Fredericia d. 6. juli 1849. – Kanonstillingen vil desuden afstedkomme, at brugere af Hestehavevejen vil være i daglig kontakt med historien. Der vil dermed blive en langt større lokal bevidsthed om historien om Kalø-stillingen, ligesom kanonstillingen vil blive et attraktivt besøgssted i Syddjurs Kommune.

Der etableres formidling ved kanonerne, der vil understøtte fortællingen om Kalø-stillingens kanonstillinger, løbegrave mv..

Der er taget kontakt til Nationalmuseet for permanent udlån af kanoner til kanonstillingen. Det er muligt - under visse forudsætninger – at låne kanoner fra Nationalmuseet, bl.a. skal der bygges et par lavetter, og kanonerne skal konserveres. Til en start er der behov for at få klarlagt kanonernes bevaringstilstand, udrede konservator-udgifter og finde en tømrer, der kan give pris på og udføre lavet-arbejderne.

Hestehavevejens formidling – Stalden på Hestehavegård

Hestehavegård ligger ved Hestehavevej umiddelbart nord for Galgebakken og kan som følge af dens beliggenhed højt i landskabet ses vidt omkring fra. Den gamle staldbygning er under forfald. Staldbygningen er stærkt bevaringsværdig, da den både udgør en identitetsbærende bygning i relation til Kalø-område, og udgør et markant element i kulturlandskabet.

Nærværende projekt vil undersøge mulighederne for at inddrage stalden fra Hestehavegård i projektet, og gøre stalden til et attraktivt formidlingsrum – med fokus på Kalø-stillingen og Rønde's betydning for krigen i 1849. Stalden har en perfekt beliggenhed som formidlingslokale for Hestehavevejens mange brugere.

Projekt Hestehavevejen har som mål at få renoveret og restaureret staldbygningen og få etableret et unikt identitetselement, hvor fortællingen om Rønde-befæstningen foldes ud.

Den

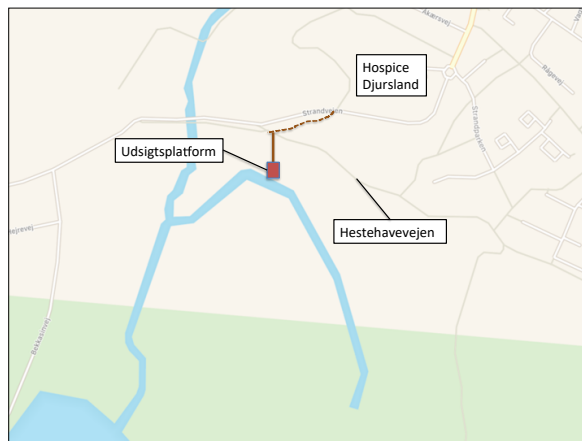
Hestehavegårds flotte staldbygning ligger smukt placeret ved Hestehavevejen. Kommer man tæt på stalden, kan man se, at den er i forfald.

Udsigtsplatform – Kalø-stillingens begyndelse

Der etableres en udsigts- og formidlingsplatform – hvor Hestehavevejen begynder ved Strandvejen tæt ved Følle Mølle. Udsigtsplatformen vil supplere fugletårnet i Hestehaveskoven (fugletårnet i Hestehaveskoven er bedst at benytte om morgenen pga solens placering på himlen). Udsigtsplatformen ved Følle Mølle vil være bedst at benytte eftermiddag og aften, og samtidig give et langt bedre udsyn til hele strandengen som er vanskelig at se fra fugletårnet i Hestehaveskoven. Målet er at selve platformen skjules mest muligt i trækroneerne den eksisterende bevoksning.

Udsigtsplatformen skal gøres handicapvenlig (skal være tilgængelig for kørestole), således at den kan tilgodese patienter og gæster på Hospice. Rampen og selve udsigtsplatformen skal etableres i niveau med Hestehavevejen – som skitseret. Det foreslås samtidig at etablere en mindre handikaptilgængelig sti langs Strandvejen fra stien - se skitseret stiplede sti på kortet.

Udsigtsplatformen skal udover at give udsyn til hele den flotte strandeng desuden udgøre en formidlingsplatform for fortællingen om, hvordan Følle Mølle Å i 1849 var dæmmet op, og hvordan hele ådalen og strandengen var oversvømmet. Desuden fortællingen om kanonbådene, der lå i bugten og var med at beskytte Kalø-stillingen.

Offentlig fejningsdag: "Krudt, sprut og salut!" (arbejdstitel)

Der påtænkes afholdt en stor fejring af 170-året for sejren i krigen i 1849 med fokus på betydningen af Kalø-stillingen. Fejringen vil samtidig blive markeringen af offentliggørelsen af projekt "Hestehavevejen". Nedenfor et oplæg til program for fejningsdagen:

- Borgmester Ole Bollesen byder velkommen
- Kanon-salutter, v. Strib Odde Saluteringslaug
- Præsentation af projekt "Kanon-stillingen", planche-udstilling (i telt?)
- I Ryes ridespor - guidede ture på Hestehave-vejen med fortællingen om Rønde-stillingen
- Etablering af De Danske Landsoldaters teltlejr v. Galgebakken (Fa/Landsoldat-foreningen?)
- Mulighed: Soldater i uniformer og forskellige musikere lægger vejen forbi og skaber stemning og oplevelser for alle
- Streetfood anno 1849 (Øl, Krigerpølser og Brød - æltet i stort brødfad fra 1849)
- 6. juli garden giver koncert på amfi-scenen i Byparken?
- Telt-foredrag?
 - Fa Museum fortæller om den danske flåde i tre-årskrigen
 - Museum Østjylland fortæller om ..
 - Moesgaard Museum fortæller om ..
 - Nationalmuseet fortæller om ..
 - Vilfred (?) fortæller om ..
- Musik fra scenen (med et stort navn som trækplaster)

Fejringen tænkes gennemført i fællesskab med Handelsstandsforeningen.

Såfremt fejringen – og projektet – bliver taget godt imod, kunne det afstedkomme en årlig fejring, der kunne udvikle sig til at blive en regulær byfest i Rønde.

Fejningsdagen bliver lørdag d. 29. juni 2019 (170 års-dagen for troppernes march mod Dragsmur på Helgenæs).

Kontakter

Vi har i relation til projekt "Kalø-stillingen" været i dialog med følgende institutioner og organisationer:

- BLIS, Rønde
- Lokalhistorisk Arkiv
- Nationalpark Mols Bjerger
- Naturstyrelsen
- Nationalmuseet
- Moesgaard Museum
- Østjyllands Museum
- Strib Saluteringslaug
- Distriktsrådet, Rønde
- Handelstandsforeningen i Rønde

Desuden en lang række privatpersoner i Rønde og omegn, herunder Vilfred Friborg Hansen som har understøttet projektet med sin store viden om lokalområdets historie.

Opmærksomhedspunkter

Projekt "Kalø-stillingen" bør genskabes i dialog og samspil med beboerne langs Hestehavevejen, så beboerne får optimalt ejerskab til projektet. Samtidig skal det undgås, at projektet ikke afstedkommer nogen gener af en øget/ændret færdslen på Hestehavevejen.

I forbindelse med en genskabelse af den gamle Hestehavevej kunne der passende ske en "oprydning" i aktiviteter, der ikke hører hjemme på Hestehavevejen. I dag benyttes Hestehavevejen således af både off-road motorcykler, knallerter og stærkt-kørende mountainbikere, hvilket er både uhensigtsmæssigt og særdeles farligt. I dag er der ældre beboere i Rønde, der ikke længere tør bevæge sig på Hestehavevejen som følge af risikoen for at møde de hurtigt-kørende på den smalle sti. Der har desuden været farlige hændelser mellem stærkt-kørende og hundeluftere, stærkt-kørende og forældre med barnevogne samt stærkt-kørende og kørestole.

Uanset om det lykkes at få genskabt Hestehavevejen, bør det indtænkes, hvordan og hvilke brugere, der skal kunne gøre brug af Hestehavevejen. Og der bør etableres skiltning og andre færdselsstyrende elementer, der kan gøre det til en tryk oplevelse at færdes på Hestehavevejen.

Holdet bag projektet

- Henrik Kreiner, Strandparken 14, 8410 Rønde
- Niels Kanstrup, Skrejrupsvej, 8410 Rønde
- Anders Hedegaard, Strandparken 10, 8410 Rønde
- Flemming Christensen, Strandparken 16, 8410 Rønde
- Jacob Christian Salvig, Strandparken 12, 8410 Rønde

